

Medicinski fakultet, Rijeka
Stomatološki studij
dekan prof. dr sci. dr S. Marin

Zavod za zaštitu zdravlja, Rijeka
ravnatelj Zavoda prof. dr sci. dr K. Blečić

Stomatološka poliklinika, Rijeka
rukovodilac Poliklinike doc. dr sci. dr J. Hrašte

Vrijednost ankete u epidemiološkim istraživanjima u pedodonciji

J. HRAŠTE

1. 0. UVOD

U dječjoj i adolescentnoj dobi, pojava različitih dentooralnih oboljenja, uključujući i anomalije orofacijalnog sustava, imperativno nalažu da se takva oboljenja na vrijeme i točno dijagnosticiraju, a potom evidentiraju odgovarajućim epidemiološkim i medicinsko-statističkim metodama.

U sklopu takvih metoda, prilikom terenskih ili kliničkih stomatoloških istraživanja, važno mjesto zauzima primjena raznih vrsti anketiranja, naročito s obzirom na multikauzalne činioce, u pojavi dentooralnih oboljenja u dječjoj dobi, kao i na njihovu uzajamnu povezanost.

2. 0. MOGUĆNOSTI PROVOĐENJA ANKETE

Anketa je takav način istraživanja, pomoću kojeg, serijom pitanja na upitniku, želimo dobiti odgovore ispitanika.

No, prije nego li se osvrnemo na prednosti anketiranja u dječjoj stomatologiji, želimo ukratko izložiti, u kojim slučajevima nam može anketa poslužiti.

a) U orijentacijskim epidemiološkim istraživanjima anketa nam omogućava bolji uvid u problem koji nas zanima pa navodimo samo neke od primjera:

— kolika je prevalencija i incidencija dentalnog karijesa određenih dobnih skupina pučanstva na nekom području

— kakva je učestalost dentofacijalnih anomalija u pojedinim segmentima populacije, s obzirom na vrst i njihov utjecaj na lokalno i opće zdravstveno stanje pojedine osobe

— postoji li korelacija između stupnja oralne higijene i frekvencije karioznih lezija na zubima i njihovih posljedica na postojeće dentalno zdravlje i zdravlje usne šupljine.

b) Dobro provedena anketa bi nas mogla upozoriti na neke nove momente ili probleme s područja koje želimo ispitivati, a na koje dosad nismo u dovoljnoj mjeri obraćali pažnju. Na primjer:

— je li dosadašnje loše ili dobro iskustvo djece imalo utjecaja na posjete liječniku stomatologu

— koji sve činioci pridonose pojavi straha u djeteta, prilikom njegova dolaska u stomatološku ordinaciju, osobito ako se radi o prvom posjetu za koji znamo da je često presudan za daljnji dolazak djeteta i njegov odnos prema liječniku i terapiji

— koji je najpogodniji oblik zdravstvenog odgoja za određeni uzrast dječje populacije, itd, itd.

c) Orijentacijska epidemiološka istraživanja anketiranjem, mogu nam pružiti dragocjena iskustva, da bismo došli do jednog strožeg plana ispitivanja i da bismo s većom sigurnošću postavili hipotezu i dobili potrebne rezultate.

Na primjer: u anketi koju smo proveli prema projektu Svjetske zdravstvene organizacije (Kohn i White¹) (World Health Organization: International Collaborative Study of Medical Care Utilization) na istarsko — primorsko — goranskom području, između ostalih pitanja, bilo je postavljeno i slijedeće:

— jeste li u proteklom mjesecu vi ili netko drugi primjetili da nije bilo nešto u redu sa zubima li zubnim mesom

Ako je odgovor bio pozitivan, slijedila su pitanja:

— je li to bila zubobolja

— je li to bio kvar, odnosno šupljina u zubu

— jesu li to bile neugodnosti prilikom nicanja zuba ili smetnja zbog desni

— jesu li to bile smetnje zbog iskrivljenih zubi, ili poteškoće zbog ortodonske proteze.

Vrst smetnje	Br. djece
Smetnje nicanja zubi i dentofacijalne anomalije	429
Dentalni karijes	305
Odontalgija	261
Gingivitis	129

Tab. 1. Broj djece, s obzirom na vrst dentalnih problema u dobi od 0 — 14 godina starosti, u odnosu na 1000 pregledane djece.

Analiza morbiditetnih faktora pokazuje, da svako peto dijete izjavljuje, da je imalo poteškoća u području usne šupljine, radi postojanja dentooralnih oboljena.

U djece do 14 godina starosti, na 1000 osoba, najčešći su problemi bile smetnje prilikom nicanja zuba, ili zbog postojanja dentofacijalnih anomalija (429).

Dobiveni podaci iz ankete o učestalosti smetnja u području usne šupljine djece i omladine, daju nam putokaz, čemu treba dati prioritet i čemu treba posvetiti najveću pažnju, prilikom pružanja stomatološke zaštite u dječjoj i adolescentnoj

dobi, a to su: smetnje nicanja zubi ili postojanje dentofacijalnih anomalija, zatim smetnje uslijed dentalnog karijesa, odontalgije (zubobolje) i, konačno, poteškoće nastale zbog patoloških promjena na desnama.

3.0. METODA RADA PRILIKOM ANKETIRANJA

Prvi korak u anketnom istraživanju, u usmjerenoj stomatološkoj epidemiologiji, sastoji se u tomu, da se služimo upitnikom koji sadrži pitanja, odnosno varijable, tako formulirane da daju odgovore prikladne za kvantitativnu i kvalitativnu medicinsko statističku obradu.

Za razliku od običnog kliničkog intervjua, odnosno razgovora između liječnika i osobe koja je došla u ordinaciju, a kojem je intervjuu cilj da prikupi sve obavijesti o bolesti pacijenta u svrhu postavljanja točne dijagnoze, prilikom anketiranja, to je složen postupak, ili oblik komunikacije između ispitanika i anketara, u kojem dolazimo do potrebnih podataka, a upitnik je samo jedan element toga postupka.

3.1. Sastavljanje upitnika

Prilikom usmjerenog stomatološko-epidemiološkog istraživanja treba misliti na neka od veoma važnih pravila za sastavljanje upitnika, jer je to i prva faza postupka provođenja medicinske ankete.

a) Terminologija upitnika mora biti prilagođena tipu osobe koja daje informaciju, što je osobito važno ako je riječ o djeci. Stoga je neobično važno, da sastavljač upitnika pozna psihologiju djeteta, njegove predrasude, kao i način reagiranja, u situacijama koje su slične anketi.

Naime, s obzirom na terminologiju u anketi, Parten³ preporuča da se upotrebljavaju jednostavne riječi, koje su poznate svim ispitanicima i da se tom prilikom rukovodimo načelom, da je pitanje dobro, ako ga može razumjeti dijete od 6 do 8 godina starosti.

b) Sastavljač upitnika mora voditi računa o tomu, da pitanja budu prilagođena rječniku ispitanika, a upitnik ne smije biti dugačak i dosadan, nego treba da bude tako koncipiran, da utječe na spremnost djeteta, da odgovara na postavljena pitanja.

c) Osobitu pažnju u anketi treba obratiti na izbor pitanja i njihovu formulaciju, s obzirom na smisao pitanja na koja želimo u anketi dobiti odgovor.

3.2. Prednosti medicinske ankete

Nakon što su provedene pripreme i sastavljen upitnik za usmjereno epidemiološko ispitivanje, ne samo u pedodonciji nego i općenito u stomatologiji — ako se želimo služiti takvom metodom u kliničkom ili terenskom istraživanju — treba znati kakve su prednosti anketiranja.

a) Sigurni smo da smo anketirali upravo osobu koja je predviđena uzorkom, a koju smo posebnom metodologijom odredili, s obzirom na cilj istraživanja.

b) Možemo utvrditi kakva je bila spremnost ispitanika da nam odgovara na pitanja, što utječe na pouzdanost podataka dobivenih medicinskom anketom.

c) Eventualno se mogu dobiti i opširniji odgovori nego u drugim vrstima anketa, kao na primjer: ako se anketa provodi tiskanim upitnicima u časopisima, novinama i slično, gdje ne postoji direktan kontakt između ispitanika i osobe koja provodi anketu.

d) Postoji i mogućnost postavljanja složenijih pitanja, jer anketa na licu mjesta može objasniti ispitaniku neka eventualno nejasna pitanja ili pojmove.

Poteškoće koje se mogu javiti prilikom anketiranja često proizlaze iz nepravilno izvršenog, odnosno pogrešnog, izbora uzorka (sampling errors), pristranosti anketara, kao i lošeg načina prikupljanja, obrade i tumačenja rezultata ankete (response errors).

Od rezultata anketiranja traži se pouzdanost i valjanost zaključaka, što se može vrlo jednostavno provjeriti pomoću odgovarajuće validacijske studije. Vrijednost epidemiološkog ispitivanja dentalnog morbiditeta pomoću ankete, može se provjeriti kako su prikazali H r a s t e i s u r¹.

4.0. ZAKLJUČAK

Dobiveni podaci iz bilo koje vrsti medicinske ankete u području stomatologije, i rezultati do kojih dolazimo obradom i interpretacijom medicinsko-statističkih podataka, ne služe samo za utvrđivanje postojećeg stanja dentooralnog zdravlja i morbiditeta u pedodonciji i preventivnoj stomatologiji, nego i za predviđanje budućeg razvoja, naročito onih oboljenja usne šupljine u dječjoj dobi, koja imaju svoje socijalnomedicinsko značenje.

Pored toga, posebno želimo istaći, da dobiveni rezultati, dobiveni odgovarajućim oblicima anketiranja, mogu biti neobično važan putokaz u donošenju praktičnih odluka, ili pak u određivanju medicinskih, društvenih i socijalnoekonomskih prioriteta u pružanju zdravstvene zaštite, naročito u preventivnoj i dječjoj stomatologiji.

S a ž e t a k

Prilikom terenskih ili kliničkih epidemioloških istraživanja, važno mjesto zauzima primjena raznih vrsti anketiranja. Serijom pitanja na upitniku želimo dobiti odgovore ispitanika pa autor iznosi mogućnosti anketiranja.

Daje upute za sastavljanje upitnika i objašnjava metode rada, prilikom anketiranja, navodi prednosti medicinske ankete i poteškoće, koje se javljaju.

Autor daje primjer vlastitih istraživanja, s nekim podacima iz projekta Svjetske zdravstvene organizacije o zdravstvenom stanju stanovništva i stomatološkoj zaštiti za istarsko-primorsko područje, s primjerom kako se rezultati ankete mogu provjeriti odgovarajućom validacijskom studijom.

S u m m a r y

THE VALUE OF QUESTIONNAIRES IN EPIDEMIOLOGICAL PEDODONTIC INVESTIGATIONS

During field-work or clinical epidemiological investigations a significant role is played by the application of various questionnaires. The author presents the possibilities of using questionnaires with corresponding examples of questions which are aimed at gathering information from a subject. The instructions about the way in which questionnaires should be

made and the methods of work are presented. The advantages of a medical questionnaire along with the difficulties occurring during work are discussed.

The author gives an example of his own investigations including some data from the project of the World Health Organization on the health conditions and stomatological care of the Istrian population. An example of a validation study for the verification of the results obtained by a questionnaire is also given.

Zusammenfassung

DIE BEWERTUNG DER ANKETIERUNG BEI EPIDEMIOLOGISCHEN UNTERSUCHUNGEN IN DER PEDODONTIE

Bei klinischen oder ambulanten epidemiologischen Untersuchungen ist die Art der Anketierung von besonderer Bedeutung. An Serienfragen am Fragebogen wird die Möglichkeit der Anketierung an Prüfungsbeispielen erwogen. Bei der Anweisung für die Zusammenstellung der Fragen werden die Vorteile der medizinischen Anketierung und ihre Schwierigkeiten angeführt.

Anhand der Angaben aus dem Projekt der Welt-Gesundheitsorganisation über den Gesundheitszustand und des stomatologischen Status der Bevölkerung unseres Küstengebietes, wird an eigenen Untersuchungen dargestellt wie die Resultate der Anketierung durch eine Bewertungsstudie erhärtet werden können.

LITERATURA

1. KOHN, R. WHITE, K. L.: Health Care, An International Study, WHO, Oxford, 1976
2. HRASTE, J.: Komparativno ispitivanje oralnog morbiditeta kao indikatora zdravstvenog stanja i korištenja stomatološke zaštite, doktorska disertacija, Medicinski fakultet, Rijeka, 1977
3. PARTEN, M.: Survey, Polls and Samples, New York, 1949
4. HRASTE, J., HAVELKA, M., KRŠNIK, M.: ASCRO, 7:137, 1973